

WSTĘP

Rok 1916 stanowi ważną cezurę dla badań historycznojęzykowych. W tym roku bowiem został opublikowany „Kurs językoznawstwa ogólnego” Ferdynanda de Saussure’a, który doprowadził do rewolucji w językoznawstwie. Zakończył on bowiem epokę dominacji badań historyczno-porównawczych, a rozpoczął okres panowania strukturalizmu. Wiązało się to również ze zwróceniem większości badaczy ku językom współczesnym, pozostawiając badania diachroniczne w cieniu. Osoby badające język z perspektywy historycznej pozostawały bardzo często na uboczu współczesnej refleksji lingwistycznej, kontynuując metody XIX-wiecznych badaczy. Jednakże coraz częściej ta, wydawałoby się, niedoceniana gałąź językoznawstwa, zaczęła sięgać po metody wypracowane nie tylko przez uczonych badających języki współczesne, ale także do innych dyscyplin humanistycznych i społecznych, np. kulturoznawstwa, socjologii, psychologii itd.

Mając świadomość tych przemian, zauważając, że coraz więcej badaczy patrzy na języki historyczne przez pryzmat różnych metodologii, często mało ze sobą powiązanych, i ponadto zdając sobie sprawę z partykularyzmu środowiska językoznawców historycznych, przez co wymiana myśli – tak ważna dla rozwoju naukowego, a zwłaszcza dla refleksji metodologicznej – jest utrudniona, w dniach 19-20 kwietnia 2013 roku w Toruniu młodzi językoznawcy z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika zorganizowali pierwsze Spotkania Naukowe Badaczy Historii Języka. Spotkanie to miało na celu zebranie młodych naukowców, zajmujących się szeroko pojętym językoznawstwem historycznym, zarówno w jego ujęciu diachronicznym, jak i synchronicznym, przedstawicieli różnych filologii, korzystających z najróżniejszych metodologii (semantyki redukcjonistycznej, słowotwórstwa gniazdowego, analizy dyskursu, badań fonetycznych itd.), aby mogło się ono stać forum wymiany myśli naukowej, refleksji metodologicznych, spojrzenia na to, co robią koleżanki i koledzy z innych ośrodków akademickich w Polsce. Spotkanie to przyniosło zamierzony efekt. Nie licząc gospodarzy, z całej Polski przyjechało

20 doktorantów i młodych doktorów z 10 różnych uczelni w Polsce. Goście ci reprezentowali różne ujęcia metodologiczne, zajmowali się różnymi językami (byli wśród nich m.in. poloniści, germaniści, romaniści czy latyniści). A o największym sukcesie i potrzebie takich spotkań najlepiej chyba świadczył głos uczestników o konieczności i chęci powtórzenia go w przyszłym roku w kolejnym ośrodku akademickim, co też mamy nadzieję stanie się tradycją.

Niniejsza publikacja stanowi materialny i intelektualny ślad po tamtym spotkaniu i doskonale pokazuje, jak zróżnicowane ono było. Mamy jednak nadzieję, że ta książka nie będzie tylko pamiątką po tamtym wydarzeniu, ale stanie się źródłem i namacalnym dowodem na to, w jak różny sposób można mówić o językach historycznych. Z tego też powodu, planując strukturę tej publikacji, odeszliśmy od przyjęcia kryterium metodologicznego (z wyjątkiem rozdziału poświęconego słowotwórstwu gniazdowemu, o czym dalej) czy językowego podziału artykułów na rzecz subdyscyplin językoznawczych, których dotyczą. Dzięki temu osoby zainteresowane badaniem języków historycznych będą mogły porównać różne ujęcia metodologiczne i sposoby badania różnych języków. I tak na początku zajmujemy się refleksjami związanymi z fonetyką historyczną. Piotr Sorbet przybliżył nam problem zmian paragogicznych w językach romańskich, a Marek Dołatowski pokazuje, jak zmiany fonetyczne mogą nam pomóc w określeniu pochodzenia etnolektu, w tym przypadku hałcnowskiego. Następnie przechodzimy do części poświęconej morfologii, gdzie Marta Woźnicka przedstawia zmiany w paradygmacie koniugacyjnym od gockiego po współczesną niemieczynę, Karolina Traczyk, wykorzystując metodę przekrojów synchronicznych Bajerowej i badania frekwencyjne, analizuje rozwój form dopełniaczowych w języku polskim na *-ów*, a Anna Buncler dokonuje metarefleksji na temat przypadków w języku fińskim, analizując gramatyki wydane od XVII wieku po czasy współczesne. W dalszej kolejności prezentujemy część poświęconą słowotwórstwu gniazdowemu. Wyjątkowe wyróżnienie tej metodologii wiąże się z jej elastycznością, przez co wyniki badań osób zajmujących się nią mogą posłużyć zarówno osobom zajmującym się fonologią, morfologią, jak i semantyką. W niniejszej książce badania te prezentują Krzysztof Waśkowski, analizujący polską leksykę animalistyczną, oraz Zuzanna Krótki, którą zajmują leksemy o rdzeniu *łacz-/łak-*. Najbardziej reprezentatywna jest część poświęcona semantyce historycznej. I tak Dawid Lipiński przedstawia propozycję sposobu definiowania słów i wyrażań w językach historycznych, pokazując to na przykładzie łacińskiego *pius*, Ewelina Ładziak boryka się

z trudnym zadaniem opisu semantycznego przymiotników związanych z percepcją dotyku, natomiast Natalia Żochowska demonstruje, jak badania historyczne mogą być istotne dla eksplikowania wyrażeń języka współczesnego, co pokazuje na przykładzie wyrażeń z segmentem *mimo*. Najbardziej zaniedbanym działem językoznawstwa historycznego wydaje się być analiza dyskursu czy też szerzej – semantyka tekstu. W obrębie tej subdyscypliny tylko Małgorzata Posturzyńska-Bosko bada instrumenty spójności tekstu we francuskim dziele „Le livre des fais et bonnes meurs du sage roy Charles V” średniowiecznej pisarki Christine de Pizan. Na samym końcu znajduje się część związana z ortografią historyczną; i tak Anna Sawa pokazuje, za pomocą jakich liter były oznaczane samogłoski w „Słowniczku” Jeremiasza Drexeliusa, natomiast Olga Stramczewska prezentuje na przykładzie edycji fryburskiej „Rozmyślenia przemyskiego”, jak różne podejścia edytorów tekstów dawnych mogą zniekształcać obraz składni.

Mamy nadzieję, że niniejsza książka stanie się nie tylko ważnym źródłem wiedzy dotyczącym poszczególnych języków tu opisywanych, ale przyczyni się także do szerszej dyskusji i wymiany myśli na temat metodologii badania języków historycznych.

Niniejszą książkę postanowiliśmy zadedykować wybitnemu romaniście i językoznawcy, ś.p. prof. Witoldowi Stefańskiemu, który podczas pierwszych Spotkań Naukowych Badaczy Historii Języka w Toruniu zechciał reprezentować środowisko naukowe gospodarzy i wygłosił wykład pt. „Miejsce językoznawstwa historyczno-porównawczego we współczesnym językoznawstwie”. Niestety, wykład ten stał się ostatnim pozadydaktycznym wystąpieniem Profesora, gdyż w dwa miesiące później nagle pożegnał ten świat.

Dawid Lipiński
Krzysztof Tomasz Witczak